

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

320 פ"ק 0990 תפ"ט ת"ש ע"ה ז' ז' י"א י"א י"א י"א
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: מעלת ברכת כהנים

הגדול לא הגיע לביתו, אלא לאחר שעות רבות. תיאור מעניין מופיע בספר 'שבט יהודה' (עמוד ע"ב) שנכתב בספרד לפני כ- 500 שנה. שם הוא מצטט מתוך כתב עתיק שמצא ברומא שכתב אחד מעבדי טיטוס שתיאר את המקדש, 'והיה זה לבקשת הרומיים, כי רצו לבנות בית באותו ציור':

"אבל בצאתו היה הכבוד כפלים, כי כל העם אשר בירושלם היו עוברים לפניו, ורובם באבוקות של שעוה לבנה דולקות, וכולם לובשים בגדי לבן, וכל החלונות מעוטרים ברקמה ומלאים נרות, וסיפרו לי הכוהנים, כי הרבה מהשנים לא היה כהן גדול יכול להגיע לביתו קודם חצות הלילה מפני דוחק העם העובר ורביבו הגדול, שאף על פי שהיו כלם מתענים לא היו הולכים לבתיהם עד יראו אם יוכלו להגיע לנשק ידי הכהן הגדול".

דבר זה אף רמוז בקיצור במשנה: "ומליון אותו עד ביתו. ויום טוב היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקדש".

כאשר פגש הכהן הגדול את שמעיה ואבטליון הוא הטיח בהם: "ייתון בני עממיא לשלם". על פי פירושו של רש"י 'בני עממיא' הוא כינוי לבני שאר העמים, כלומר בני גרים. וכפי שמופיע בגמרא בסנהדרין (צו:): מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים, מבני בניו של סנחריב לימדו תורה ברבים ומאן נינהו שמעיה ואבטליון". יתכן שהעקיצה כאן כפולה, לא רק שאתם צאצאי גרים, אלא שמוצאכם מסנחריב, שביקש להחריב את ירושלים ולהחריב כל דבר שבקדושה. זאת בניגוד אלי, אומר הכהן הגדול, שזה עתה יצאתי בשלום מקודש הקדשים.

שמעיה ואבטליון עונים לו: 'מוטב להיות בני עממיא ההולכים בדרכו של אהרן, מכן אהרן שאינו הולך בדרכו'. בכך הם רמזו למידתו של אהרן, כפי שלימדנו תלמידים של שמעיה ואבטליון, הלל הזקן (אבות פ"א מ"ב): "הָלַל אֹהֶרַן, הָיוּ מִתְלַמְּדָיו שֶׁל אֶהְרֹן, אֹהֶב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם, אֹהֶב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה". 'בן אהרן' אינו רק זה שעובד בבית המקדש. הכהן הוא גם זה שאוהב את הבריות ומקרבת לתורה. במעשיך, אומרים שמעיה ואבטליון, לא רק שלא נהגת בשלום ורעות, אלא גם הרחקת את העם מן התורה, במקום לקרבן.

המגיד מקוֹז'ניץ ז"ל בספרו עבודת ישראל מסביר 'עבוד עובדא דאהרן', שהם סייעו לכהן הגדול להגיע למעלה המתאימה להיות ראוי להיכנס אל קודש הקדשים ולצאת בשלום. את זאת מקביל לשליח ציבור שמצליח להיות שולחם של הציבור ולהעלות את תפילתם בזכות הצדיקים.

הגמרא בסנהדרין (קיג:) אומרת: "צדיק בא לעולם טובה באה לעולם".

רבינו יוסף חיים ז"ל בספרו בן יהודע מביא, כי יש גירסה "צדיק בא לעולם טוב" בא לעולם", ושכן הנוסח ברמ"ה.

וכתב לפרש נוסח זה, שכן מי שמקיים את כל התורה מא' עד ת"ו נקרא צדיק. ולכן בכ"ב אותיות התורה ישלשל שם בן עשרים ושתים אותיות היוצא מהפסוקים של ברכת כהנים.

והנה, פסוקי ברכת כהנים מהם יוצא שם בן כ"ב, יש בהם ט"ו תיבות והן כפולות – שהרי החזן מקריא הפסוקים והכהנים חוזרים אחריו. ולזה נרמז במילה 'טוב' – 'ב' פעמים ט"ו, והיינו שהצדיק שמקיים את כ"ב אותיות התורה ממשיך על עצמו שם בן כ"ב אותיות המשתלשל מפסוקי ברכת כהנים שהם 'טוב' – 'ב' פעמים ט"ו.

ולכן הביאו בגמרא ראייה מהפסוק האמור על נח: "זה ינחמנו ממעשינו ומעיצבון ידינו", שכן אמרו חז"ל שעד נח לא היה חילוק אצבעות – וכל כף היד היתה חלק אחד. והנה לאחר שנולד נח ונחלקו האצבעות – יש בהן ט"ו חלקים (שהרי כל אצבע מתקפלת ומתחלקת לשלוש חוץ מן האגודל), ואותם ט"ו קשרים הם בית הקיבול לט"ו האותיות של ברכת כהנים. והיינו שאותו טוב שמגיע לעולם על ידי ברכת כהנים – בזכות הצדיק, החל מימיו של נח, אז נחלקו כפות הידיים לט"ו חלקים ונעשו כלי הראוי לקבל את השפע של ברכת כהנים האמורה בט"ו תיבות.

על פי דברי רבינו יוסף חיים יש לומר, כאשר הכהנים צדיקים וראויים, הם מורידים את השפע, אולם אם אינם ראויים, הצדיק מוריד את השפע אל הכהנים. כפי שמבואר ברמב"ם (הל' נשיאת כפים פט"ו ה"ג) שאפילו בעל עבירה עולה לדוכן! הרמב"ם אמנם מצוין כמה עבירות חמורות שמי שנכשל בהן לא יעלה לדוכן, אך מי שנכשל בעברות אחרות מחויב לעלות לדוכן. כיון שהכהנים משמשים לצינור בלבד, אבל הצדיק הוא המוריד את השפע.

הגמרא ביומא (עא:) מספרת, מעשה בכהן גדול אחד שיצא מבית המקדש. היו הולכים כל העם אחריהם. כאשר ראו (העם) את שמעיה ואבטליון שבאו, עזבו אותו והלכו אחר שמעיה ואבטליון. לבסוף, באו שמעיה ואבטליון להיפרד מן הכהן הגדול, אמר להם: ילכו בני גרים לשלום. אמרו לו: ילכו בני גרים לשלום – העושים מעשה אהרן, ואל ילכו 'בני אהרן' לשלום – שאינם עושים מעשה אהרן.

במוצאי יום הכיפורים לאחר עבודת הכהן הגדול היה מנהג ללוות את הכהן אל ביתו, ואף לנשק את ידו. פעמים שהכהן

כך שלמעשה הם היו שם איתו בקודש הקדשים ואין לו במה להתגאות בזה.

"ונראה לבאר על פי דברי מורנו הגאון מהד"ב זלה"ה על רבי ישמעאל בן אלישע שנכנס להקטיר קטורת וראה אכתריאל י"ה ה' צבאות ואמר לו ישמעאל בני ברכני וכו' (ברכות ז). שרבי ישמעאל הגם שהיה גדול החכמים, לא בזכותו לבד זכה להמראה נפלאה, כי אם על ידי הקנה התנא שהיה בימיו והוא הרימו ונשאו בקדושתו כדרך הצדיקים להרים הש"ץ בקדושתם, ועל ידו זכה לכל אלה. ע"כ. אכן על פי דבריו ועל פי שכלנו נראה לומר כי מסתמא הכהן שהיה בימי שמעיה ואבטליון בבית שני ולא היה כל כך כהוגן, מסתמא לא זכה לעלות לקדש קדשים ביום הכיפורים כי אם על ידי שמעיה ואבטליון שהיו אז ראשי הדור והם הרימוהו ונשאוהו לזאת המדרגה. ולכן השיבו לכהן גדול שלא יתגאה עליהם, כי הם עבדו עובדא דאהרן, פירוש שעיקר העבודה היום היה על ידיהם.

ולפי דברי רבינו יוסף חיים אין זה רק ביום הכיפורים, אלא בכל ברכת כהנים הצדיק הוא המוריד את השפע לעולם, והוא מעביר זאת לכהנים שיעבירו לכל עם ישראל.

בזה נבין מה שכתב בספר מאור ושמש, שיעקב מסר ליוסף השם כ"ב אותיות היוצא מברכת כהנים ובפרט השם 'פסי"ם', אשר הוא מסוגל לחן ולשמירה, ולכן עשה לו כתונת פסי"ם, בכוונה זו על פי היחוד וצירוף של השם כ"ב אותיות.

ולכאורה היה ליעקב ללמד שם קדוש זה לשבט לוי, שהם מברכים ברכת כהנים. אולם על פי דרכינו יש לומר, כיון שהצדיק הוא המוריד את השפע לכהנים, לכן גילה יעקב סוד זה ליוסף הצדיק שהוא מוריד את השפע לכהנים.

כתב החיד"א בספרו פתח עיניים בשם הש"ך על התורה, מדוע נבחרו הכהנים לברך את עם ישראל.

כאשר עם ישראל כולו הצטוו ליטול מהמצריים כלי כסף וכלי זהב ושמלות, התאספו בני לוי והחליטו לא לקחת מאומה, שהרי כל ההיתר של עם ישראל ליטול את רכושם של המצריים היה בגלל שכר העבודה שהיו חייבים להם על מאות השנים שעבדו כל כך הרבה אנשים, וכיוון שהלוויים לא השתעבדו, החליטו פה אחד להימנע מביזת מצרים, למרות שהיה מותר להם לעשות זאת שכן הקב"ה בעצמו לא להבדיל בין כלל ישראל ובין הלוויים.

התגברות זאת בענייני הממון, שאינה קלה כלל ועיקר, הביאה לכך שהקב"ה ראה אותם כראויים להשפיע שפע ברכות על עמו ישראל עד סוף כל הדורות, ולכן הכהנים נבחרו להיות המברכים התמידים של העם היהודי.

בזה נבוא ונבאר הגמרא במסכת מגילה (כז:): רב הונא הופיע בפני רבו רב, עם חגורה של עשב שקושרת את בגדיו במקום אבנט, לשאלת רב על כך, השיב רב הונא, שחסר היה לו כסף לקנות יין לקידוש, לכן משכן את החגורה שלו וקניתי בכסף שלויתי יין לקידוש. בירכו רב: "יהא רעוא דתיטום בשיראי (- יהי רצון שתתעשר כל כך עד שתהיה כולך מכוסה במעילים של משי)". ואכן הברכה התקיימה כאשר התחתן בנו רבה, רב הונא איניש גוצא הוה (נמוך קומה) והיה יישן על המיטה, בנותיו וכלותיו שלא הבחינו בו פשטו את מעיליהן והשליכו אותם עליו, עד דאיטום בשיראי (כלומר, ברכתו של רב אכן התקיימה, ורב הונא התעשר עד כדי שהיה בידו לרכוש בגדי משי לכל בנותיו וכלותיו, והוא אף נתכסה בהם). שמע רב ואיקפד, אמר, מאי טעמא לא אמרת לי כי ברכתך, וכן למר.

יש לומר, שהקפיד רב מרב הונא שיאמר "וכן למר", משום, שרב הונא כשמשמכן את חגורתו בשביל לקיים מצות קידוש ב"ן, הוכיח בכך כי אין לו חמדת ממון, שהרי היה יכול לצאת ידי חובת קידוש בליל שבת על הפת ובשבת

בבקר על חמר מזינה, ובכל זאת ויתר על כספו בשביל להדר במצות קידוש. ומי שאין לו חמדת ממון, זוכה שברכותיו מתקיימות, לכן הקפיד רב מדוע לא אמר רב הונא "וכן למר".

על הפסוק "וישמרך" אומר רש"י: מן המזיקין.

הובא מעשה בספר "נחלי דבש": בפרשבורג רבתי, היו בני העיר מארחים את בחורי ישיבתו של ה"חתם סופר" לארוחת צהריים בביתם, כל בחור יום אחד. עשיר קמצן היה בפרשבורג, שלא אבה לתת מאומה מממונו לצורך החזקת הבחורים על שולחנו, אך כדי שלא יתלו בו דופי היה מחפש ומוצא בכל בחור ששלחו אליו איזה "חיסרון" רוחני שהיה בו, ואמר שלבחור כזה לא ראוי לתת אוכל. באחד הימים משלא מצא שום חיסרון מסוים בבחור שנשלח אליו, אמר לו: "לבחור כמוך שהוא בלי ח' - איני נותן לאכול". כוונתו הייתה לומר ש"בחור" בלי אות ח' הוא "בור". משנודע הדבר ל"חתם סופר" נענה ואמר: מום שבך אל תאמר לחברך, כי התברר שעשיר זה שאמור היה להיות "מחזיק" בלומדי תורה, לו עצמו חסרה האות ח'. שהרי לא די שאינו נותן לישיבה אף פרוטה מכספו, אלא אף "מזיק" הוא את הבחורים. סיים בספר "ויפתח יוסף": זוהי הברכה שמברכים הכהנים "וישמרך" מן המזיקים, שתהיה עשיר, אבל לא תתקמץ על ממונך ובכך תיקרא "מזיק"...

לפי זה יש לבאר דברי המדרש: "יברך ה' בבנים", "וישמרך" - בבנות". מה ענין שמירה אצל בנות?

אלא בילקוט אוהב ישראל (פרשת תולדות) הובא בשם הצדיק מאפטא שפירש, דהנה בדורות הראשונים היו הנשים מחזקות את ידי בעליהן שילכו ללמוד תורה, כדוגמת אשת רבי עקיבא (עי' כתובות סב: נדרים נ.) ועל כן נקראו נשים אלו מחזיקות התורה. אולם כעת בעוונותינו, בשביל הבלי העולם הזה, הנשים מבטלות את בעליהן מעסק התורה, ולכן נשים אלו נקראות מזיקות התורה. ועל ידי מידה רעה זו, נחשב הדבר שהן כאילו נטלו את האות ח' של מילת "מחזיקי" והפכוה למילת "מזיקי", ואת האות ח' הזו הדביקו לשמן ונהיו "נחשים" ונקראים בשמן הראוי להן "נחשים מזיקות התורה".

וזהו שאמרה רבקה (תולדות כ"ז, מ"ו): "קצתי בחיי מפני בנות חת", רוצה לומר, דקצה היא באותן נשים אשר נוטלות את האות ח' של מחזיקי, ונותנות אותה אצלן ונהפכות מ"נשים" ל"נחשים". ועל כן: "אם לוקח יעקב מבנות חת האלה למה לי חיים".

לפי זה יש לומר, שמדרש אחד אומר "וישמרך מן המזיקין" מדרש אחר אומר "וישמרך בבנות". והיינו, שהקב"ה ישמור שהבנות יהיו מחזיקות תורה ולא מזיקות תורה.

שבת אחר שבועות:

כתב בספה"ק בית אברהם: אבי הקדוש אמר בשם הרה"ק מטשורטקוב זי"ע, העולם קוראים שבת זו שבת נאך (אחרי) שבועות, ושבת זו היא באמת נאך (עוד) שבועות, והנה איתא שבעת קריעת ים סוף לא היו שם דתן ואבירם, כי היו מאלו שאמרו "נשובה מצרימה", ואחרי ששמעו כי הים נקרע לכל ישראל חזרו, ונקרע הים שוב פעם במיוחד עבורם, וכמו כן בחג הקדוש של קבלת התורה, שאפילו שישנם כאלו שהתאחרו ועדיין לא קיבלו התורה, מקום הניחו להם בשבת זו. עכ"ל.